

KOMPYUTER DASTURLARIDA TARIXIY SHAXSIYAT TASVIRI: JALOLIDDIN MANGUBERDI OBIDASIGA TAKLIF LOYIHA MISOLIDA

Sherzod Shamuratovich Duschanov

Xorazm Ma'mun akademiyasi PhD doktoranti,
duschanovsherzod719@gmail.com tel. +998907267100
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15878172>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jaloliddin Manguberdi maqbarasini loyihalash uchun zamonaviy dasturlardan AutoCAD, 3ds MAX, Lumion kabi dasturlardan foydalanish va Jaloliddin Manguberdi xayoti bilan bog'liq ma'lumotlarni taklif loyiha bilan bog'lash haqida so'z boradi.

Zamonaviy texnologiyalar hayotimizning deyarli barcha sohalariga kirib kelgan bir davrda, tarixiy shaxslar va ularning merosini yangi ko'rinishda taqdim etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan, kompyuter grafikasi, 3D modellash va vizualizatsiya dasturlari orqali tarixiy obidalar, shaxsiyatlar hayoti va ularning yodgorliklari aniq va jozibali shaklda aks ettirilmoqda. Ushbu maqolada buyuk sarkarda va vatanparvar qahramon Jaloliddin Manguberdi hayoti va uning tarixiy obidasi kompyuter dasturlarida tasvirlangani tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy kompyuter dasturlari, me'moriy obida, AutoCAD, 3ds MAX, Lumion, 3D format, vizual.

Jaloliddin Manguberdi — tarix sahnasidagi so'nggi sulton

Jaloliddin Manguberdi (1199–1231) — Xorazmshohlar davlatining so'nggi hukmdori bo'lib, tarixda jasorat, vatanparvarlik va qat'iyat ramzi sifatida tanilgan. U mo'g'ullarga qarshi olib borgan qahramonona kurashlari orqali nafaqat o'z davrida, balki keyingi avlodlar qalbida ham chuqur iz qoldirgan. Uning jasoratini abadiylashtirish uchun yaratilgan obidalar va yodgorliklar bugungi kunda xalqimiz madaniy merosining ajralmas qismiga aylangan.

Kompyuter texnologiyalarining tarixiy merosni yoritishdagi o'rni

Axborot texnologiyalari, xususan AutoCAD, 3ds Max va Lumion dasturlari yordamida tarixiy yodgorliklarni vizual rekonstruksiya qilish — zamonaviy ta'lim, arxitektura va tarixiy tadqiqotlar uchun yangi ufqlarni ochmoqda.

Bu dasturlar yordamida:

- Obidalar 3D formatda tiklanadi;
- Tarixiy muhitni virtual tarzda aks ettirish mumkin bo'ladi;
- Tomoshabinga vizual va estetik jihatdan boy material taqdim etiladi.

Jaloliddin Manguberdi obidasi — 3D formatda yondashuv

Mazkur loyiha doirasida AutoCAD dasturida Jaloliddin Manguberdi maqbarasining asosiy loyihasi ishlab chiqildi. So'ngra, 3ds Max orqali obida 3D formatda modellashtirildi, uning hajmi, proporsiyalari va bezaklari aniqlik bilan aks ettirildi. Yakuniy bosqichda esa Lumion dasturi yordamida yoritish, muhit va animatsion effektlar orqali realistik ta'sir kuchaytirildi.

Loyihada J. Manguberdining tug'ilgan-vafot etgan yili, ilk janga kirishgan yoshi, jang maydonida necha yil bo'lgani, Yoshi va hakazo ishlari asos qilib olingan. (1-rasm).

Jaloladdin Manguberdi 1199 yil tug'ilgan, 1231 yil vafot etgan.

Maqbara old tomoni 11990mm, yon tomoni 12310mm.

18 yoshida jang maydoniga kirgan.

Maqbara portali 18 m.

11 yil jang maydonida bo'lgan.

Konus shaklidagi gumbazning pastki qismida 11 tomon mavjud.

27 ta ulusni birlashtirgan.

Portalning kirish qismida 27 ta sferik naqsh loyihalangan.

Jaloliddin Manguberdi 32 yoshida vafot etgan.

Gumbaz ustida quyosh va 32 ta nur loyihalangan.

Yoritkichlar Jaloladdin Manguberdi Lashkarlarining naysasi shaklida loyihalangan.

(1-rasm). Taklif loyiha. Umumiy ko'rinishi.

Bu ish orqali tarixiy yodgorlik nafaqat statik rasm sifatida, balki virtual muhitda har tomonlama ko'riladigan, o'rganiladigan va baholanadigan ob'ektga aylandi.

Loyiha: Jaloladdin Manguberdi yashab o'tgan davr arxitekturasiga mos ko'rinishda loyihalangan. *(2-rasm).*

(2-rasm). Old-yan tarz va bosh reja loyihasi.

Xulosa

Tarixni faqat matnlar orqali emas, balki vizual, texnologik yondashuvlar bilan ham ifodalash zamonaviy yosh avlodni tarixga qiziqtirish, tarixiy merosni asrash va anglashda muhim vositaga aylanmoqda. Jaloliddin Manguberdi kabi tarixiy shaxsiyatlarning raqamli texnologiyalar orqali ifodalanishi ularning hayoti va faoliyatiga bo'lgan e'tiborni kuchaytiradi.

Kompyuter grafikasi yordamida ishlangan bunday loyihalar ilm-fan, ta'lim va madaniyat sohalarida katta ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Durdiyeva G.S., Zargarov A.K., Duschonov Sh. Sh., Raximov Z.X., "Фомальгаут" юлдузига бағишлаб тикланган "қўйқирилган қалъа" обидасини сақлаш амалиётида инновацион ёндошув, Ме'morchilik va qurilish muammolari (ilmiy-texnik jurnal) проблемы архитектуры и строительства (научно-технический журнал) problems of architecture and construction (scientific and technical magazine) 2022 йил, №1 сон
2. A. O'ralov, X.Po'latov, M. Miryusupova, M.Zoirova, O.Salimov, Sh. Nurmuhammedova, D.Olimova, A.Turdiyev, Sh.Reyimboyev. Arxitekturaviy loyihalash asoslari. Toshkent "Noshir" nashriyoti, 2010 y.
3. H.M.Ubaydullayev, M.M.Inog'omova. Turar joy va jamoat binolarini loyihalashning tipologik asoslari. "Voris nashriyoti" Toshkent 2009 y. 4. H. Халимов. Памятники Ургенча (сооружения, надпись и легенды). Ашхабад Туркменистан 1991г. 113-стр.
4. Ahmadov, B. Jaloliddin Manguberdi — Qahramonlik timsoli. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.
5. Karimov, I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. Raximov, S. O'rta asrlar Sharq sarkardalari. – Samarqand: Noshir, 2015.
7. Turaev, A. Kompyuter grafikasi asoslari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
8. Autodesk AutoCAD rasmiy hujjatlari va qo'llanmalari: <https://www.autodesk.com/>
9. Lumion Official Documentation: <https://lumion.com/>
10. 3ds Max Learning Center: <https://knowledge.autodesk.com/>